

is tanulhatnának az itteni diákok, ezt nehezíti azonban az iskolarendszer és a színvonal különbsége, ill. a rossz közlekedés, emiatt azonban ezt átjárással nem, csak kollégiumi elhelyezéssel lehet megoldani, amit az itteni családok kevésbé szívesen vállalnak.

Konklúzió

A helyi nemzetiségi oktatás helyzetét áttekintve úgy tűnik, a szlovén nyelvű oktatás lehetőségei messze meghaladják a vele szemben felmerülő társadalmi igényeket, ami kérdésessé teszi a helyi nemzetiségi nyelvoktatás jövőjét, s tulajdonképpen a helyi nemzetiségi csoport létének jövőjét is.

A folyamat szükségszerűnek, s feltartóztathatatlanak látszik: a szlovén (vend) nyelv nem igazán közege a helyi társadalmi, kulturális életnek. A magyar nyelv használata dominál a hivatalokban. Az írásbeli ügyintézés nyelve mindenütt a magyar. Szlovén nyelvű helységnevtáblák, szórványosan a közintézmények feliratai is jelzik, hogy a hivatal, ha erőtlennül is, de igyekszik valamilyen szinten fenntartani a nemzetiségi nyelvhasználatot. A lakosság ugyanakkor egyre kevésbé igényli ezt, szlovénységük nem igazán fontos ma már számukra – ezt jelzi az egyik legelzártabb település temetője is, ahol minden sírfelirat magyar!

A szülők nemzedéke, kitéve az asszimilálódást segítő társadalmi folyamatoknak, s kimeradva az intenzív nemzetiségi oktatás lehetőségeiből, már nem szorgalmazza gyermeke szlovén tanulását. A családban általánosabban használt nyelv a magyar, ennél fogva a fiatalabb korosztályokban a nyelvi asszimiláció már csaknem teljes. A szlovénul tanuló gyerekek „anyanyelvüket” idegen nyelvként tanulják, ebből adódóan csekély lelkesedéssel. Nagyobb lelkesedésre ösztönözhetne a szlovén nyelvtanulásban a nyelvtudás gyakorlati használhatósága. A szlovén nyelvtudás azonban hosszú időn keresztül nem bírt ilyen gyakorlati vonzerővel sem, az elhelyezkedést csak a nemzetiségi pedagógusok esetében segítette. A hosszantartó elzárt, határmenti lét, a rossz politikai, később közlekedési viszonyok nehezítették a Szlovéniával való kapcsolattartást, s az ebből adódó esetleges előnyök kihasználását.

A határ megnyitása, új határátkelőhelyek létesítése, a határforgalom élénkítése – igaz, kissé elkésve, de – talán lendíthet még valamit a nemzetiségi oktatás helyzetén. Félő ugyanakkor, hogy a határok megnyitása sem elsősorban ebbe az irányba segíti az orientálódást. Az osztrák határ, Ausztria (elsősorban az osztrák munkaerőpiac) közelsége előnyösebb, a német nyelvtudás jobban hasznosul a mindennapi életben, s a jobb élet reménye fontosabbnak bizonyulhat a nemzeti identitás megőrzésénél. Nem kizárt, hogy ez utóbbi esetben a nemzetiségi oktatás idővel csupán a helyi nemzetiségi értelmiség és néhány megszállott ügye marad.

Györgyi Zoltán & Imre Anna

BELOIANNISZ – GÖRÖG FALU ÉS ISKOLA

A község Fejér megye nyugati részén, Ercsi határában, az Ivánca-Besnyő-Pusztaszabolcs háromszög közelében fekszik. Közúton zsákutca, a legközelebbi vasútállomás Ivánca. A Budapest-Pusztaszabolcs közötti vonat-összeköttetés miatt a főváros, illetve kisebb mértékben Dunaújváros vonzáskörzetébe esik. A megyeszékhely csak ügyvel-bajjal érhető el. A község lakosainak jelenlegi száma 1.300 fő. A község 1951-ben épült ki Ercsi külterületéből (Szinatelep), nevét az 1946–49-es görög kommunista felkelés vezetőjéről kapta, akit 1951-ben kivégeztek. A felkelésben résztvevők és családjaik emigráltak, és politikai menedékkjogot kaptak Magyarországon. Egy részüket itt telepítették le.

A falu szegényes egyszerűsége – egyszintes sorházak egyenes sorokban – még mindig őrzi a 40 év előtti állapotokat. Az ide emigráltak többsége már Görögországban is a kisemmizett, nincstelen munkások közé tartozott, s a számukra felépített falu munkalehetőséget sem igen tudott nyújtani nekik, nemhogy felemelkedési és gazdagodási lehetőséget. A falu központjában kialakított téren áll a községháza. Polgármesternek a volt tanácselnököt, *Ziszisz Vlahopouloszt* választották, aki hatévesen családjával emigrált Görögországból. (Ezúton mondunk köszönetet értékes információért.) Szemben az iskola, óvoda, a tér másik oldalán a művelődési ház. Mintegy 7.000 kötetes könyvtárának harmada görög nyelvű. Beloianisz koszorúval díszített domborműve is itt van. A főtérről csak a magyar falvak másutt jellemző épülete, a templom hiányzik, az ugyanis nincsen a faluban. Minden felírat kétnyelvű vagy görög. (A magyar lakosságnak minden ügyekezete ellenére sem sikerül megbarátkoznia a görög betűkkel.)

Az alapításkor az iskolában a reál tárgyakat tanították magyarul (a magyar anyanyelvű tanárok kényszerűségből megtanultak görögül), a humán tárgyakat görögül. *Emil Alekszisz*, neves emigrált pedagógiai szakember készítette a tankönyveket a népi demokratikus országokba menekült görög iskolások számára. A görög irodalom, nyelvtan, földrajz és történelem volt a tananyag. Külön jellegzetességnek számított, hogy az iskolában macedón oktatás is folyt, jóllehet a macedón nyelvet és kultúrát sem akkor, sem ma nem ismeri el a görög állam.

Az eredeti kultúra megőrzése szempontjából előnyös volt, hogy a falu lakói csak görögül tudtak, az óvodában és az iskola első osztályaiban tanultak meg a gyerekek magyarul. Első tanáraik többsége szakképzetlen volt, csak tanfolyamot végzett.

Az első magyar család 1957-ben telepedett le a faluban, ahol a 60-as években még a lakosság kétharmada volt görög. A lakosság összetételében az 1981-es görög politikai fordulat hozott döntő változást. A Papandreu-kormány amnesztiát hirdetett, így Magyarországon is megszűnt a görögök politikai menekült-státusa. Sokan repatriáltak, visszatelepültek hazájukba. A maradék görögség nagy része a vegyes házasságok révén is asszimilálódott.

Jelenleg összesen 263 olyan lakosa van a falunak, aki mindkét ágról görög, többségük természetesen az idősebb generáció tagja. Gyermekük, unokáik közül sokan már magyarnak vallják magukat, a görög nyelvet egyre kevesebb család használja. Azokban a családokban, ahol az idősek már nem élnek, még gyorsabb a nyelvvesztés.

Az óvodában kétnyelvű az oktatás (az óvónő görögül is magyarul is elmondja a fontosabb fogalmakat), így a magyar gyerekek is szokják a görög nyelvet. Az általános iskola 130 tanulója közül 65 gyerek tanul görögül. Az alsó tagozatban naponta egy görög óra van, a felső tagozatban görög nyelvet és irodalmat, földrajzot és történelmet tanítanak. (A macedón nyelvet szakkörben tanítják.) Hivatalosan ma már nem a régi tankönyveket használják, hanem a Görögországból küldötteket. Ezekkel azonban az a probléma, hogy görög anyanyelvűek számára készültek, s Beloianisz mai görög iskolásai a nyelvet már szinte idegen nyelvként tanulják. A jelenleg tanítók közül (összesen 17) görögül 5-en tanítanak. (Az igazgató magyar.) Az iskola nyilvántartása szerint egy görögül tanító tanárra lenne szükség. A polgármester véleménye szerint a tanárutánpótlás nagy gond, mert a középiskolákban alig tanítanak görögöt (a faluból egyébként középiskolába ritkán jut gyerek), felső fokon pedig csak az ELTE görög szakán. Az anyaországból szívesen hoznának tanárt, de megfizetni ők nem tudják, a görög kormány pedig nem küld. A nemzetiségek és etnikai kisebbségek oktatásáért járó kiegészítő fejkvóta a csökkenő gyermeklétszám miatt egyre kevésbé elegendő az iskola, illetve a görög nyelvű oktatás színvonalának fenntartásához.

A görög kultúra megőrzése szempontjából jelentős kezdeményezés a háromhetes görögországi nyári táborozás, amelyen évente mintegy 30 magyarországi görög fiatal vehet részt (közüük évente 4–5 a faluból). A görögországi nyaralás lendületet ad a nyelvtanulásnak, és érzelmileg is közelebb viszi a fiatalokat az anyaország kultúrájához.

A görög kultúra sorvadásának jelei mellett vannak egyéb olyan tényezők és folyamatok, amelyek ellentétesen hatnak. Sok éven át Beloiannisznak nyáron – ahogyan a polgármester mondta – „nagyobb volt a turistaforgalma, mint Dunaújvárosnak”, mert rokonok, ismerősök látogattak ide szerze Európából. A turistaforgalom (a repatriálás következtében) csökkent, de jeles napjaikon a falu igazi görög központtá válik. Augusztus 20-án “görög bulit” szoktak szervezni, amely sokakat vonz (magyarokat is), görög zenekar játszik, görög ételeket fogyasztanak. Megünneplik március 25-ét (az 1821-es görög szabadságharc évfordulóját). A polgármester büszke arra, hogy a faluban kezdeményezték – a görög lakosság igényére – az ET1 görög és a RIK ciprusi televízió bevezetését, amely ma 200 lakásban nézhető.

Az egyház aktívává válása is fokozhatja az érdeklődést a görög kultúra iránt. Szombatonként hittantanítás van az iskolában, amelyet egy Budapestről idejártó lelkész vezet. *Mihail*, a görög ortodox egyház metropolitája látogatta meg a falut, és örömmel vette tudomásul (ismét a polgármester ironikus fogalmazását idézve), hogy „ezek a kommunisták nem a vörös csillagot vésték a sírkeresztekre”. Idén februárban tartottak először egyházi ketesztelőt és esküvőt: 40 gyermeket és 24 felnőttet kereszteltek meg; öt polgári házasságban egyházi esküvőt tartottak. A metropolita kilátásba helyezte, hogy Beloiannis lehetne a magyarországi görög ortodox egyház központja. Ehhez igen sok beruházás lenne szükséges, mindenképp templom. A polgármester szerényebb: egy haranglábat szeretne, hogy legalább a harang szólalna meg ünnepélyes alkalmakkor.

A kulturális erőfeszítéseknek azonban gátat szab az anyagi szükség. Nő a munkanélküliség, mivel a fővárosi, dunaújvárosi üzemek először az ingázóktól válnak meg. A nyolcadikosok számára az eddig szinte egyetlen továbbtanulási irány, a szakmunkásképzés beszűkült. Ezek a gondok ma nyomasztóbbak, mint az eredeti kultúra sorvadása.

Reméljük, Beloiannis megmarad érdekes színpontnak a magyar kultúra térképén. Ehhez azonban a helyieknek a mainál sokkal több támogatásra lenne szükségük.

Somogyvári Zoltán

SZERB ISKOLÁK MAGYARORSZÁGON

Az 1940-es évek végéig a szerbeknek megfelelő iskolarendszerük volt Magyarországon. Minden szerbek lakta helységben volt szerb egyházi iskola, általában 1–6. összevont osztályokkal, és vasárnapi iskolával 15–16 éves korig. Ezen iskolákban az egyházközségek által választott tanítók dolgoztak, illő természetbeni juttatásért és bérért. Az iskolákban szigorú rend uralkodott. Megfelelőek voltak a tanítási eredmények, általában az adminisztráció is jó volt. Az ellenőrzést a szülők, az egyház és az állami tanfelügyelők végezték. Az iskola nyitott volt az állami polgári iskolák és gimnáziumok, szakiskolák felé, szerb polgári iskola és gimnázium közvetlenül a háború előtt nem volt Magyarországon. A tanulók anyanyelvi szinten beszéltek a szerb és a magyar nyelvet, mert azt sem hanyagolták el. De az egymás közti kommunikációhoz a szerb nyelv szolgált.

A háború után néhány évig még működtek ezek az iskolák, azután államosították őket, az iskolákban a szerb nyelvet esetleg tantárgyként tanították. Szerb nyelvűvé, a különböző falvak (Budakalász, Pomáz, Szentendre, Csobánka stb.) iskoláinak összevonása és mintegy kompenzálásaként a Budapesti Szerb Iskola vált. Ez később Szerbhorvát Általános Iskola és Gimnázium lett, s így működik 1993. augusztus 31-ig, amikor is a szerb és horvát iskola jogilag és de facto is különvált.

Mi a mai helyzet? Összesen 12 helységben van valamilyen módú szerb oktatás Magyarországon, csoportokba rendezve az alábbiak szerint. Szerb nyelven oktató iskolák: Budapesti